Nr. 93 (367) Tallinnas, neljapäewal 9. (22.) augustil 1912. Nr. 93 (367)

Tallinna Uudised

Tellimise hind:

	Aastas.	½ aastas.	¼ aastas.	1 kuu peale.
Postiga	3 rbl. 50 kop.	1 rbl. 80 kop.	1 rbl. — kop.	— rbl. 40 kop.
Ile ära wiies	3 „ — „	1 „ 65 „	— „ 85 „	— „ 30 „
Wäljamaale	6 „ — „	3 „ 12 „	1 „ 60 „	— „ 65 „

Adressi muutmine maksab 10 kop., mis juures wana adressi nummer ülesanda tuleb.

III aastakäik.

Toimetus ja talitus:

Tallinnas, Suurel Turul nr. 16, raekoja ees.
Telefon nr. 724. Postkitsat nr. 88.
Kirjade adress: Peneni, „Tallinna Uudised".
Peatoimetaja cand. jur. K. Päts'i kõnetund kell 12—1 l.

Hinnata kaasanded:

„Jutulisa", ilmub iga päew.
„Rütlilisa", perekondlik pildilisa, ilmub kord nädalas.
Suur adressi tulember: illustratud seinakste nder: raudtee sõidupiaanid ja 50 kop. juurdemaksu eest 1 kord kuus wann. adw. M. Pung'a toimetusel ilmuw õigusteadline ajakiri „Õigus".

Ilmub igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Utsik nummer 3 kop.

Kuhu kooli oma lapsed saata?

Iga kooli-aasta algul on selleest kirjutatud, aga asi on nii tähtis, et seda ta tänawu jälle meelde peab tuletama. Sest kes minewal aastal lapsi kooli ei saatnud, see ta siis juhatusi tähele ei pannud.

Kuhu kooli oma laps saata? — selle küsimuse otjustamine wanema poolt otjustab enamaste lapse tulewiku.

Wigasid tehtakse selles asjas palju ja wäga suuri. Suurem osa nõndanimetatud „edasiõppijatest" kannatawad „wanemate paltude" pärast. Sest mitte wanemate waesus ei ole igakord neid õppimiseks poole tee peale jätnud, waid arusaamatus, puudulikud teadmised koolide kohta. Lapsed on poole tee peale jäetud, ja wanemad on arwomises: kui nad mõne aasta linnas koolis on käimud, siis on selleest küllalt.

Paljud wanemad, kellel jõudu jatkuks oma lapsi keskkooli lõpetada lasta, panewad nad linnakooli. Kui siis pojad pärast kuhugi tantseleisje kirjutajaks ei taha hakata ja edasi õppida tahawad, siis on nad harilikult keskkooli astumiseks wanad, ja nad peawad rasket ja keerulist „iseõppimise" teed läima hakkama.

On siis kooli walimise küsimus nii raske?

Asja peale peab kaheft küljest waatama: wanemate warandusliisest ja laste annete seisukohalt.

Seda peaks wanematel wõimalik olema enam-wähem õigeste ära tehendada, kas neil jõudu jatkub lapsi keskkoolist ja ülikoolist läbi käia lasta wõi mitte. Keskkooli (gümnasiumi wõi realkooli) kursus on seitsme- wõi kaheksa-aastane ja ülikoolis kulub aastat 4—5 ära. Ülikõlane wõib waheft, kui tal agaruft on, iseenese ära elatada, keskkoolis käies kulub aga aastas lapse peale 300—400 rbl. wõi rohkemgi.

Kõige suurema wea teewad wanemad siis, kui neil jõudu jatkub poegi keskkooli (gümnasiumi wõi realkooli) panna, nad selle asemel poja IV-klassilisesse linnakooli panewad, sest et seal natuke „edawam" on. Keskkooli peajemine on linnakoolist raske ja nõuab asjata aja- ja rahatulu. Kellel jõudu ei jatku praegu keskkooli läbi teha lasta, teewad hästi, kui nad wähemalt neli klassi aitawad lõpetada, sest et siis raske ei ole algkooliõpetaja-, apteekriõpilase- wõi mõnda muud elijami ära teha.

IV-klassilised linnakoolid kõlbawad peaasjalikult neile, kellest kantseleiametniku, kirjutajat wõi algkooliõpetajat tahetakse walmistada.

Kaubandusekoolid ja keskkehnikakoolid nõuawad umbes nõnda palju kulu kui keskkoolid, neil on aga see hea külg, et lõpetajatel eriharidus käes on, millega raske ei ole teenistust leida.

Niisama annawad põllutöö-keskkoolid (Wenemaal) eriharidusse, mis praegusel ajal lõpetajale rahuloldawat teenistust annawad.

Ülekõlbiseks reegliks olgu kooli walimise juures pandagu laps kohe finna kooli, mida lõpetada lasta soowitakse ja jõutakse. Kõitsugu kaubsed teed, nii odawad kui need ka ei tõota olla, on enamaste ajawiitjad. Teiseks: kellel jõudu ei jatku last ülikoolimi kooliitada, teed paremine, kui ta lapsele wõimalikuks teeb mingisugune eriharidusliie kooli, ke kooli (kaubandusjetooli wõi m.) lõpetada, siis ei ole, kui hinu on, edasi õppida, sellets rahateenimine wäga raske; Kolmandaks: ärgu jätagu last poole tee peale, toetatagu teda kõigewähemalt nõndakaua, kui tal mingisugune elukutse-etjam, algkooliõpetaja, apteekriõpilase wõi mingi muu sellesarname on tehtud; kui siis enam wanemate jõud kooliitamisjeks ei jatku, ei ole noore inimese feifukord ometi wäga raske, ta wõib enesele koha muretseda ja, kui himu ning annet on, edasi õppida.

Meie ütlesime eespool, et kooli walimise juures weel laste andeid tähele tuleb panna; see on wäga õige joow, aga raske täita. Kes talutaahdest teab, kas tema pojal rohkem andeid adwokati- wõi insheneri- ameti jaoks on? Alles keskkoolis tulewad anded ja kalduwused selgemine ilmsiks; sagedaste ei tea aga weel keskooliõpetaja isegi, mida studeerima hakata.

Aga kuigi raske on wanematel wara laste annete kalduwusi ära tunda, ei ole ometi wõimata seda tähele panna, kas lapsel üleüldse õppimisehimu ja teadusehimu on; ja seda peaks wäga filmas peetama. See aeg peaks mõõdas olema, kui ija, lellel paks rahatekt oli, kangelaeiseft peale läis: „minu pojaft peab studeerinud mees saama, maksku mis maksab!" Ja kuigi pojal mingit õpihimu ega onnet ei olnud, kui ta aastate laupa ühe ja sellejama klassi pinki soojendas ja repeitorite abil klassist klassi ronis, ei jätnud ija järel tema peale raha raiskamaft (millets muuts wõits seda nimetada!).

Ei poeg ega ija ei tunne selleft asaft rõemu; ja ometi oleks waheft wõinud selleft poisist tubli peremees, meremees, kaupmees wõi mõnagi muud kasulikku saada. Lugu wõib ta nõnda olla, et see, kes gümnasiumis klassitaliise haridusse omandamiseks iugugi edasi ei jõua, tehnika-, põllutöö- wõi kaubandusekoolis esimeste sees edasi läheks. Paljud tunnewad juba noores eas teatud opeasjade waatu, teisteft aga otse lõbu. Ärgu wanemad seda kangelaeiselt tähelpanemata jätku.

Siin ei ole kohf aga jatku selleks ruumigi ütsikuid koolide tüüpusi pikemalt kirjeldama ja tutwustama hakata. Kellel aga lastewanematest koolide kohta mõne teadmisi on, teeb hästi, kui asjatundjamatelt nõu küsib. Igatahes ärgu aga kooli walimise küsimust liig kergeks peetagu ja selles asjas kergemeelselt talitatagu.

Peterburist.

Õnnetused ehituste juures

on Peterburis alalised nähtused. Nende waatu wõitlemise otstarbel tegi ehituspõõlstelelets otsuseks, et tema liikmed ehituseft mõõda läies maja ja telingid hoolega tähele panefkwad ja kõikideft nähtawatest puudustest teftsi eeftsiefuse teatatfkwad, kes siis omalt poolt kõik abinõud tarwitusele wõtab.

Kapten Kõstewitsh

on Peterburi jõudnud. Ta on 30.000 marga suuruse kautsioni waatu wobaks lastud. Teda saadawad wäljamaa kohtuwõimud. Nagu teada, olewat wabastamine jel põujusel ündinud, et Kõstewitsh oma terwisft parandada tahab.

Rasputin

on [illegible] tagasi tulnud. Kauaks ei mõtle[illegible] nüüd enam jääda.

Suur raiskamine

on wargikodade walitsuses awalikuks tulnud. Peatõõdlaiets peetaise raamatupidajat Lonkewitshit. Kadunud on kassast mõni jada rubla fularaha ja hulk wärtpaberid umbes 237 tuhande rubla wäärtuses.

Ülikoolist.

Füüsika-matematika fakultedi matematika õpekursust tahetakse wärsti muuta. Muutmise eelnõu on professorite komisjoni poolt wälja töötatud. Lähemal ajal tahetakse J. W. Uspenski ülikooli eradotsendilks kutsuda.

Päewaundised.

Loomade wastastikku tiunitamiseleftsi tahab Saaremaa Eesti Põllumeestejelts ajutada, nagu jealne leht „Saarl." teuleb.

Laewa kohtuasji. Mõni aeg tagasi, jutustab „Saarl.", pärtas Rihelionna laew „Prinz Johann" Põhjameres Salsa laewa „Bremenhafeniga" kokku. Kõige esmalt läts see ara ühe Salsa meretohtu tätte, kus asi tagasi tulati, sest tohus jeletas, et see tema alla ei tähn. Selle järele läts asi tsiwil-tohtu. Kahes tohtus taotafiwad Rihelionna mehed, kuna tolmandas tohtus otjustati, et kõitupõrkamisjes mõlemad laewad süüdlajed olla. Nagu teulda, tuleb laewa „Prinz Johann" asi septembri kuus uueste jälle arutamise alla.

Udu laewasõidu takistajats. Pühapäewa õhtul oli Emajõel nii paks udu, et laewardit otse tardetaw oli. Aurulaew „Carl Gustaw", kes Kaagwereft kella üheksa ajal Tartusse tagasi pööris, jõitis pimeduse pärast Kabina ja Tartu wahet terwelt 4 tundi. Sõideti ainult neljandiku jõu ja kiirusega, et koltupõrkamistest wõi kaldale jooksmisest mitte õnnetusi ei juhtuks. See ettewaatus oli ta tarwilik, sest et mitu korda takistusji oli. Udu oli „Post." teatel nii paks, et mõne sammu peale mõõdajõitjaid lootsitsuid näha ei olnud: mõõdajõitjatega tõneldi ainult. Märgutuled kallastel olitwad juurelt ojalt põlema jüütamata jäetud, mis jääraje uduga wäga kardetaw on.

* Kolmanda riigiwolikogu istumiste järgu lõpetamise küsimuse täjakiri kuulutatawat peallinna lehtede teatel 20. aug. wälja.

* Raudtee telegrafistide seisukorda taha teedeministerium parandama hakata. Nende teenistuse kohta kiiwad teadlused ja eeskirjad wõetakse uuesta läbiwaatamiseie.

* Volapükli (ilmakeele) kokkuseadja preester Schleyer on 3. augustil Konstanzis 81 aasta wanduses ära surnud. 1879. aastal seadis ta Volapükli selleks kokku, et selleft pidi rahwuswaheline keel tekkima. Estotia leidis volapükt ta õige rohkeste poolehoidaids, aga peaai selgus, et tal ka rutuliseks äraõppimiseks rohkeste raskusi on ja ilmakeele poolehoidjate hulk kahanes jõudjaste. Niipea kui uus keel esperanto tõmus, wõjati volapük täitsa kõlkambri.

* Pankade ühinemise peale ei näi rahaministeerium just hea pilaqua waatawat. Ministeerium arwates on krediitasutuste ühenduseb, mis erakrediti monopoliseerida õipwardawad, rahwale kardetawad. Peale selle wõiwad panqad, kui nad lepingusse on astunud, rahaturule, tööstusele ja kaubandusele oma nõudmisi suudustlitudeis teha. Selleparäst ei taha ministerium suuremate pankade ühinemiseks edaspidi enam luba anda.

* Kroonu warandused maksu alla rahaministeeriumis rõõtab praegu seadusandliste aiutuste soowisi eelnõu wälja, mille järele kroonu warandused linnade ja semstwode maksu alla pannakse.

m. Administratiwiselt trahwitud. Sundusliste määruste waatu eesmisje pärast on Liiwimaa kuberner järgmisi isikuid trahwinud: Alue-Wõidu walla talupoega Johan Kitkast 3 rbl. ehk maksujõuetusjel 2 päewa arestiga ilma lubata Soome noa kandmise pärast. Suure-Kõpu walla talupoega Willem Kosi 3. rbl. ehk maksujõuetusel 2 päewa arestiga ilma lubata rewolwri hoidmise eest. Wana-Wõidu wallas „Werilaste" weski omanikku Jaan Kõpmanni 15 rbl. ehk maksujõuetusjel 2-nädalaise arestiga selleparäst, et ta maiaaamatuste oma tõõlistsiste ei kirjutanud. Kirjanurme walla talupoega Johannes Wäljaotsa 15 rbl. ehk maksujõuetusjel 1 kuu arestiga ilma lubata püssi kandmise pärast.

n. Lubaandmised. Liiwimaa kuberner on luba andnud: Jaan Katusele päewapildikoda Võrwa alewiile awada. Emma Jakobi-Reisjarile pitsmämbertõõtamiseloda awada Wastemõisas ja Andres Naberile oma trahteriiše „Seafaar" muusikariista üles seada.

u. „Kalewi" jahtklubi. Spordiselts „Kalew", kes wiimaste aastate jooksul agarat tegewust üles on näidanud, kawatseä omale Pirita jõe suhu jahtklubi, paaosilda ja uut hüppamisforni ehitada. Uute ettewõtete peale on eelsalgul 3000 rubla krediti määratud. Ehitused algawad wist juba tänawu sügisel.

il. Õõtõkõmaisid on oodata. Kaks wiimast öõd on harulduselt jahedad oinud. Eila hommikune paks udu oli õigi sedawõrt külm, et ta tõtati juba härmatist meelde tuletas. Täna hommikul enne päikese tõusu näitas kraadilaas kõigest 2 kraadi jooja. Nõnda wõib siis lähemal ajal juba õõkülmaisid oodata.

* Merewee joonus on wiimastel päewadel tuhliste tõusnud, nii et nüüd julgeste wõib jälle suplema minna. Eila oli Kõdrioru rannas merewesi lõunajal 15, õhtul 15½ ja täna hommikul 14 kraadi soe.

u. Kardetawa kirjategija kinniwõtmine. Nende päewade jeesl läts politseil korda tardetawat kirjategijat Karl Oja kinni wõtta. Oja oli alles 12. juulil Wiljandi kriisis ühe mõrtsukatõõ korda saatnud.

Meile kirjutatakse:

-n. Wiljandist. Wõiduratsutamise pani 5. aug. Balti raticasõitjatefelts endiste aastate eeskujul toime. Õhuwõtjaid oli üle 60 üles andnud. Peaitwaatajaid oli murruna kõtu tulnud.

Cas. — Elektriwalgustus. Wiljandi linn saab 1. oktobrist enese uulitsatele elektriwalgustuse. Algujes arwati, et siisjeadmijetõõtega 1. augustils toime saadakse, aga see lootus ei täinud täide. Senini walgustati linna uulitsaid Lux-lampidega, millest juue jooksul ulades 8 lampi ühes postidega maha wõeti, mis nüüd uueste üles pandi. Saab näha, kas elektriwalgus endije walguse üle lõõb. Wiljandi alewite elanikud prawad aga endistwiisi pitkate pimedusega rahul olema; wiletsad petroleumilaternad, mis pimedujes kui hundisilmad jõrawad, kustutatse jõgisel ja talwel juba õõsel kella 2 ajal ära ja siis on alewid niijuguse Egiptuse pimedusega lõõdud, et sel ajal, kui „pimedus maa peal walitses" hullem ei wõinud olla. Parandust walgustamise-asjus — meie alewites — loota ei ole, sest nüüd tulewad ja tulewad alewite majaomanikkudel uued mahud kaela, nagu kroonuinnamats ja õjwardawa landrati-kollegiumi liikumata warandusste peale wõetaw maks — kes seal weel uulitsate walgustuje peale wõib mõtelda! Mau nõu ei aita, kui katjugu alewimehed teesid ja adinõusid leida, kudas linna täiskõdanikkudels saada. Linnawalitsuje poolt selleftõ abi loota ei ole.

J. E. Kusnetsowi laua- ja söögitoa lampisid ja nende üksikuid jagusid

wabritu tiwinõude ladu
19. Wirumõirawa puiesteel. 19.
soowitab suures wõiljawalikus
A. Soonsein,
Tallinnas. Kõnetrunt 550.

-m. Tarwastusf. Kõla waheteed on wäga korratus olekus. Kewadel ja sügisel on nad kohati koguni läbipeatsemataid. Jõeõranis halwad on teed mõisa-talude wahel. Mõisawalitsus neid parandada ei lase ja rentnitud et taha parandada, sest keegi ei tea, kas eeltulewal aastal talusse edasi jääb wõi õõtelda sügisel üles ja saadetakse jõripäewal wõisa.

Telegrammid.

(Peterburi telegrafiagentuurilt.)

Alkoholiwastane kongress.

Moskwast 7. aug. Awati ülewenemaaline alkoholi wastu wõitlejate kongress. Peale jumalateenistuse awas kongressi president, Nowgorodi ülempiiskop Arseni. Kõnesid pidasiwad weel piiskop Mitrofan ja teised. Osakondade presidentideks waliti waimulikud Mirtow ja Ljubimow ning Moskwa rahwakoolide inspektor Markow. Saadikuid on kuni 400 igast Wenemaa nurgast kokku õõtnud.

Õhulaewandus.

Berlinist 6. aug. Saksa mereministeerium on ettemõõna laewastikus juhitawa õhulaewa, Zeppelini, tarwituseks wõtnud. Õhulaewa ajutohats on Johannisthal.

— Audemar, kes k. ½9 homm. Bochumi lähedal lendu algas, lastis Johannisthalis kell 6,50 min. õnnelikult alla. Lendaja peatas ainult Hanneweris.

Albanlased ülestõõbi peremehed.

Konstantinopolist 6. aug. Wäljamaa konsuladid ülestõõbis küüsiwad saatkondelt Konstantinopolis järele, kellega nad peawad asju ajama, sest wõim on täielikult Albania juhtide käes. Albanlased on Waleffist 80 kilomeetrit edasi läinud. Nendele saadeti 3 diwisjoni waatu. Ottomani agenturi teatel on montenegrolased Weroni ümber piiranud.

Poincaré külastõõgu järele.

Pariisist 7. aug. Suurem osa kindralnõulogudest awaldas Poincaré Wenemaa-õõdu ja õõdamiiku waatuwõõmise üle, mis Wenemaa üles näitas, oma täielist rahulolemist.

Tüli Montenegro ja Türgiman wahel.

Tsetinjest 7. aug. Türgi-Montenegro piiri ettetulnud wahejuhtumise asjas wõttis rahwa kooslest osjuse waatu, milles türklaste tegewus Beranis hulka mõõtetakse, sest et nad naiste ja laste peale ei halastanud. Kooslest kutsub Montenegro walitsust üles ujuwendi kaitjema. Meeleawaldustele kuninga loost ja riikide esitajate ajutohtade ees tegi politsei tatistust.

Sagrebist 7. aug. Serbia-Kroatia koalitsioni saadik Ungria maapäewal Papowitsh, kes enetele otja peale tegi, pärandas terwe oma warandusje, 200.000 krooni, Belgradi akademiale.

Berlinist 4. aug. „Kölnische Ztg." teiab, et Wene ametlik teadaandmine Poincaré õõdu asjas mingit mõnduatust riikide seisukorda ei too, waid asju puudutab, mis iseenesest on arutaadawad. Prantsuse ja Wene lehtede ettekuulutuste järele wõis palju suuremaid ootamatusi tarta. Ajakirjandus näitab piikawalt selle peale, et Baltisti kokkusaamiste puhul umbes samaisugune teadaandmine awaldati, ja järjeidab, et Wenemaa oma aluspolitikast ei lahtu.

Konstantinopolist 5. aug. Albanlased ülestõõbi Jõsa Boletinatsi, Bairam-Sura ja Riza-bei juhatusel Ülestõõbi Kepräült kaudu Saloniki poole. Saloniki korpusele anti täjt liitumisele tõõteid teha.

Kirjad toimetusele.

Tõõg, jõõd, wanawara.

Tõõtõõmusf arutatakse rõõuga wiimasel ajal paljudel aladel.

Pöõttatse felgeks teha, et puhta tõu jõõd õõige suuremaid füüsiliisfi ja waimlisi wäärtusfi produtseerib.

Selle waatu ei julge küll keegi waielda, on see ju mõõgi nii loomaliikka ja iseenesest mõõtetawat.

Wõimast saati ajalehtede poolt ta Soome hiljutisel wõõdud jõõrdsi rahwa hästi elaiheitud tõõga ja terwete elukommetega ühendusesse.

-m. Tarwastusf. Kõla waheteed on wäga korratus olekus. Kewadel ja sügisel on nad kohati koguni läbipeatsemataid. Jõeõranis halwad on teed mõisa-talude wahel. Mõisawalitsus neid parandada ei lase ja rentnitud et taha parandada, sest keegi ei tea, kas eeltulewal aastal talusse edasi jääb wõi õõtelda sügisel üles ja saadetakse jõripäewal wõisa.

Tänatel numeril on August Weissi'l roman „Rohelise automobiil" 24. joonsen kaasas.

Tahtmata tulewad mulle siin mu lapse-ea nõõtu sed meelde, tõõ tõõpused, saunaelaniikud, omapärased nutilised kujud täis ehtsust, wõisa tõõtejõõdu ja wõitõõmata iseloomust.

See oli põõn, selle eest ma tõõbarat kergitan.

Neid harulduft inimesi leidub weel maal siin ja seal, aga nende arw wõhenesf ruttu üleüldise elawo liikumise ja haridusse edenemise tõõtu.

Ei ole ime, et sarnaised tõõsed algtõõpused omal ajal ta kuulsat kunstnikku Ed. von Gebhardti huwitatwad, nii et ta neid oma maalides apostlite ja proowetite alusõõjudena tarwitsas. Kunstnikul (Düsseldorfis, Saksamaal) on wõõtõõte proogagi mapeds terwe rida eestlaste tõõdseid alal.

Oleks huwitaw ja õõtlusi õõtsiit seda pilitdelogu kord toomaal näha.

Ja, ja, need oliwad karakteriid, tõõsweed-inimesed, see oli — wiimne pärisi-Eesti.

Mis selleaegsed inimesed tegiwad, ei wõinud muud olla kui teejia tõõtelit jõõsend, selle truu iskia ja ilmawaate awaldus.

Meie muinaswara küllus ja õõsukus tõõtõõ tõõtõõfsfa rahwa tõõujõõ tunnistusfeks olla.

Kui õõsagil, siis on siin meie — puhas oma — tõõges ta peensused ja tõõuses olemas.

Ainult tubli, terwe, tüüe, tuumakas rahwas jaksas nii palju ja mõõmeteftsit luua õõigi rõõkõõte peale waatamata, mis teda takistada.

Õõwitajad õõjad, laastamised, kurnawad wõõtõõsed waesus . . . tõõsmad õõgedõõte üle maa.

Rendest kuulsed on mõõnford otse tunne, nõõd ei tõõt otsa.

Kui inimese jõõjele, kui harulduõõle õõud anti, pidi maa õõl hirmuid õõge ja tõõi elama.

Aga oneti teiõõud rahwas iõõa jõõle.

Mis oleks meil õõõõ ära tõõtõõ, ja mõõõõusõõ õõõõõ

Kuipalju joodi 1911. a. kroonu wiina.

Neil päewil ilmus aruanne, mis selle tohta numbrid fisaldab, kuipalju Wenemaal 1911. aasta jootsul wiina joodi ja kuipalju see kroonule puhast kasu tõi.

Wõis arwata, et mõõdalõinud aasta, kus 20 kubermangus wili ikaldas ja rahwas sellepärast näljahädaõsie sattus, ka kroonule rohket kahju toob. On ju arusaadaw, et näljahäda kannataw rahwas ei suuda kroonule maksusid maksta, ei suuda tõõstusturult midagi osta, ühe sõnaga, toob riigi majandusliises tegewuses kahju. Ja eäkronis mõjub aga näljahäda riigikassa peale, sest näljahädaliste käest ei jää riigil mitte ainult makfud saamata, waid ta peab neile pealegi weel abi andma. Sellepärast oldi arwamises, et nälg riigikassale rohket kahju toob. See arwamine ei ole aga täide läinud. Kohtadel, kus näljahäda kõige rohkem mõllas, müüdi kroonu wiina 1½ miljoni wedru wähem ära, kui eelmisel aastal. Kuid teistes kohtades müüdi jällegi selle eest palju rohkem kroonu wiina ära, mis näljakubermangudes wiinamüügist saadud puudujäägi kahjaga linni kattis. Üleüldise joodi 1911. aastal 91⅔ miljoni wedru kroonu wiina ära. Sellega 2½ miljoni wedru rohkem kui 1910. aastal ja 7⅔ miljoni wedru rohkem kui 1909. aastal.

Muidugi mõista wähendas wiljaikaldus kroonu wiina joomise kaswamist, kuid ei suutnud seda siiski sedawärt wähendada, nagu seda näljahäda suurus järele wõis arwata. Olgugi küll, et joomise kaswamine 1911. a. eelmise kahe aastaga wõrreldes, on wähtene, siiski on ta kaswanud. 1911. aastal joodi Wenemaal iga ini mese kohta 6 toopi kroonu wiina. Kõige rohkem joodi tõõstusekubermangudes, nagu Moskwa, Peterburi ja Jekaterinoslawi kubermangudes. See on ta arusaadaw, sest tõõstuses on tõus tärganud, mis rahwahulkade elu lahedamaks muudab ja sellepärast ka wiinamüük kerkib. Mida wõime selleft järeldada? Et alkohol agaralt oma ohwrit waristeb ja kohe tõõlise ja talupoja perekonna käest need kopikad ära kjub, mis „äleliigsetena" järele jäiwad. Nõnda on paratamata meie juures alkoholi tarwitamisega lugu ja nõnda kordub ta ka senikaua edasi, kuni rahwahulkade haridusliises, isetegewuslises i iikumisele iiklagi ülepeasemata ja raskeb tõkked ees seisawad.

Et alkoholi tarwitamine majandusliise seisukorra paranemisega lästikäes kerkib, seda tõendab ka ee asjalugu, et just sügisekuudel kõige rohkem wiina juuakse. See ei ole mitte kogemata juhtumine, waid kõige suurem põhjus on just selles, et sügisel rahwahulkadel, tõõlistel ja talupoegadel, raha kõige rohkem käes on. Seda tõendab ka aruanne. Augustikuust algades tõusebki wiinajoomine kuni jaanuarikuu lõpuni. Kewadel ja suwel on wiinajoomine wähtsem, ja kroonu kõrtsid müüwad ta palju wähem wiina ära. Sügisel, kui suwi läbi tõõd tehtud, on rahwahulkadel raha ja kroonu wiinapoed lauplewad hästi.

Mitte ainult wiinamüügi kaswamisest ei ole kroonule 1911. a. suurem kasu tulnud, waid ka wäljaminekud wiina walmistamise peale on wähenenud, mis muidugi kasu suurendab. 1909. aastal oli wedru wiina walmistamise kulud kroonul 2 rbl. 29 kop., 1911. a. oli kroonul see kulu aga 2 r. 1 kop. wedru kohta. Muidugi on nende kulude kahanemine wiinatarwitamise kaswamisega seotud — sest suurema arwu walmistamise juures lähewad walmistamisekulud wähtsemaks. Üleüldse on 1911. a. wiinamüügist kroonule 597⅔ miljoni rubla fisse tulnud.

Huwitaw oleks ehk weel tähele panna, kui suured on kroonul protsendid wiinamüügi peale ära kulutatud kapitali pealt. Aruandes tähendatakse, et 1911. aastal saadi 59⅔ põhjuskapitalist ja jootswast kapitalist, mida kroonu wiinamüümise peale kulutanud. 1909. aastal saadi 47⅔ ja 1910. aastal 54⅔.

Riisugused on siis üleüldiselt arwud kroonu wiinamüügi kohta.

Eesti Kirjanduseselts läinud 1911. aastal.

Mercator. 2

Nagu juba näitasin, on W. Reimani, J. Jõgeweri ja H. Koppeli ülewaated Kirjanduseselti aastaraamatus hästi kirjutatud ja neid wõiks otse eestkujuliseks nimetada, kui nimetatud kirjanikud oma ülewaadetesse ta ajakirjanduses ilmunud tõõd olekfiwad mahutanud. Kudas ülewaadet aga mitte kirjutada ei tohi, näitab Gustaw Suitsu ülewaade. Dnnefoowi luuletuste albumiste, milles „Kunsti ja Teaduse kirjastuseäri" Tallinnas „paremate Eesti luuletajate laulud" on ära trükkinud, ei ole nimetatud kirjastuseäri nõhtawaste Suitsu laulusid mahutanud. Sellepärast arwustab G. Suitt: „Siin leiate armastusteerwitust ja dnnefoowiid päewapiitide alla, lilledega kaafafaatmiseks, tihlusepäewals, warrudeks, pulmadeks, hõbepulmadeks, kuldpulmadeks, ristitütretele, ristipojale, wanapiigale ja wanapoisile, kooliwendadest lahkumiseks, ametikestwuse päewaks ja igaks muuks tähtsamaks tunniks järgmiste Eesti paremate luuletajate poolt: H. Prants, M. Neumann, Armi Annile, M. Kampmann, H. Turp, Anton Suurkiat, J. Ahwen, M. Juurit, Tõnis Liit — Däi, J. Kurg, Anna Blumenfeldt, Leeni Pättak, Milli Tammik, Miina Karlson jne. Kuid arwustatawad raamatus on Kirjanduseselti aastaraamatu toimetuse tähendusje järele weel salmikuid: Dr. Kreutzwaldi, J. W. Jannseni, J. Kunderi, J. Bergmanni, M. Lippu, Jakob Liiwi, Jakob Tamme, Anna Haawa, Elise Aumi, G. E. Luiga, M. J. Eiseni, K. E. Sõõti, P. Jakobsoni, O. Grosschmidti ja weel teiste tuttawate Eesti luuletajate poolt üles wõetud.

Neist aga ei kõsfagi Gustaw Suits ja sellega näitab ta, et ta Kirjanduseselti aastaraamatust, mis eraposoleta tahab olla, sihilik on.

Eesti Kirjanduseselts on läinud aastal kolm auliiget juurde walinud ja nimelt Helsingi ülikooli professori Kaarle Leopold Krohni, kelle eluloo ja tõõde üle W. Reiman wäga ülewaatliku pildi annab. Teiseks auliikmeks walitakse Helsingi professor Emil Nestor Setälä, kelle elu ja tõõd Tartu ülikooli lektor J. Jõgewer wäga adjalikult kirjeldab. Kolmandaks auliikmets walitakse endine Tartu dotsent, nüüdne Wieni akademikus Leopold v. Schröder, keda Dr. Kallas foojalt tema tõõde eest 1) Entstehungsgeschichte des Kalewipoeg, 2) Die Hochzeitsbräuche der Esten ja 3) Germanische Elben und Götter beim Estenvolke joowitab. Kirjawahetajateks liikmeteks walitakse 1) Friedrich Kuhlbars, Wiljandist, 2) Dr. Aladár Bán Budapestist ja 3) Dr. Ákos Karttunen Soomest.

Seltsi kirjastusel on ilmunud Kreutzwaldi ja Koidula kirjawahetus teine jagu, Maadeteaduse sõnaraamat ja kuukiri „Eesti Kirjandus" Seltsi toimetuste numbrite alla on wõetud M. Kampmanni Eesti Kirjanduse ajalugu I".

Koolikirjanduse toimetonna juhatuse ja ülewaatuse all on J. Kaltuni „Mineralogia käsiraamat" koolikirjanduse nr. 4 all trükist ilmunud ja peale selle on „Noorese kirjawarale" liiaks 11 raamatut mitme kirjastuseäri poolt trükitud, millele koolikirjanduse toimetond soowitusteks oma nr. on laasa andnud. Pealegi on näha, et need mitte ütõnes Bajchi, „Postimehe" ja Sõõti kirjastuseärid ei ole, ks nr. on saanud, waid ka Pihlaka, Paalmanni, Laakmanni ja Leokese kirjastuseärid on kirjastatawatele raamatutele Eesti Kirjanduseselti numbri saanud.

Seltsi korjandustest on iseäranis lästkirjaline materjal 1911. aastal kaswanud. Seltsil on kotda läinud Kreutzwaldi terwet „Kalewipoja" kohta käiwat lästkirjalist materjali, äraktirja „Kalewipoja" esimesest kokkuseadest ja osa „Estlandets", mis tsensuri takistusel „Kalewipojaft" täitta wälja jäi, omandada. Siis on weel Dr. Schiefneri, Prof. Schotti, Dr. Sachsendahli ja teiseb kirjad Kreutzwaldile, mis Kalewipoja ündimisf walgustawad, Seltsile kingitud. Opetaja J. Bergmann on äraktirjad Koidula kadunuks arwatud nõidenditeft ja weel trükkimata luuletustest tinkinud.

Eestimaa Rahwahariduseselti Kirjanduseosakonnaga ühes on Eesti Kirjanduseselti asemitud ühe „digekirja kõrraldamise" koosoleku Tartus ära pidanud. Sel koosolekul jõudsiwad lõpulikule arutusele tulla: wõeraketeleste pärisnimede ja wõeraketeleste sõnade kirjutamine, au ja õ u kafsti-täishealik, omapärastte perekonnanimede kirjutamine, tehtawaste olewiku wormide käsimus ja ajasõna kõõtolulise ümaütlewa kõnde tarwitus.

Selts on minewal aastal rahwawiiside korjamiiele ja murrete uurimisele abi andnud.

Eeltõõsfid on tehtud Kalewipoja ilustatud wõljaande jaoks. Selle ilustatud wõljaande kulukandmise on Seltsi liige prowisor H. Lubt oma peale wõtnud ja ilustamiseks on ta 500 rbl. tinkinud.

K. Leetbergi poolt kingitud auhindade-wõistlusest õnnerpanekute eest (L. Tolstoi jutt („Сказка о Иванѣ-дуракѣ") on 24 tõõga osa wõetud, millest üõõti auhinnawäärilisteks ei ole arwatud.

Ajaloo-toimekond on muinasaegsete mälestuste korraldajats prowisor A. Thomsoni Tapalt kutsunud, ks selleksõõsfid üleõõtsfeid ajalehtedes on awaldanud. Peale selle on „Jõue ja majamärkide" korjamise üleõõtsfe awaldatud.

See oleks Eesti Kirjanduseselti aastaraamatu järele lühidalt kokkuõõtud tõõ, mida Selts läinud aasta jookful on teinud. Wäikesets ei wõi meie seda mitte lugeda, kui meeles peame, et Eesti Kirjanduseselti mitte weel kõik meie haritud jõud üheskoos ei tõõta.

Tallinnas on oma Kirjanduseselts „Eestimaa Rahwahariduseselti kirjanduse osakonna" asutanud. Kas ei oleks wahest otstarbekohasem, kui „Kirjanduseosakond" Eesti Kirjanduseselti kõõtu? Ühinemine oleks wõimalik, kui „Eesti Kirjanduseselti" Tallinna liikmed Tallinnas osakonna awaldsiwad, kellel oma eesteisfus, oma ajemõõtudekogu, oma tõõ oleks. Eesti Kirjanduseselts oleks wahest selle ettepanekuga nõus, sest arusaadaw on igale selti-liikmele, et Seltsi tõõ selleft palju wiljakamaks muutuks. Meie wäisfetes oludes oleks ühinemisest ainult kasu ja sellepärast peaksime wäikesfe iisfilised jõud asja kasu pärast teisele plaanile jätma ja jõudusid toondada katsuma, kui see wähegi wõimalik on.

Wälisamaalt.

Poincaré külastäigu tagajärjed.

Prantsuse ajakirjandus kirjutab nüüd Poincaré külastäigu tagajärgedest. Balkani kriisile läbi tekkinud küsimused on põhjalikult läbi arutatud; neis küsimustes, niisama kui ka Italiaküsimusi põja lõpetamise asjas ei olla mingifugusfid mõõtelahkuminekuid Wene ja Prantsuse walitsuse wahel. Hiina laenu asjas oli nimetatud riikide diplomatidel senini wäike lahtuminek. Nüüd on Prantsusmaa nõus olnud Wene seisukohta laenuandmises õigeks tunnistama. Niisama on Prantsusmaa walmis Wene kajude kaitsmiis Mongolias toetama. Kõne all olnud ka Wäike-Aasia raudteede ehitamine, millesfe Prantsuse ettewõõjad eesotsas seisawad. Läbiräkkimiste tagajärg olnud: Prantsuse walitsus kannab hoolt, et ehitatawad raudteed sõjalisfelt Wenemaale kardetawaks ei saaks, s. o. raudteed ei tohi mitte Kaukasia piiri lähedale tulla.

Wenemaale on need lubadused wäga tähtsad. Miisugust kompensatsioni, tahu, lubas aga Wene walitsus selle eest Prantsusmaale? Selle küsimuse peale wastab Prantsuse ajakirjandus wäga segaselt ja tumedalt. On ainult õõldud, et Wenemaa oma maa- ja meresõõjaõõdega Wene-Prantsuse ühenduse kajusfid taab kaitsema. Prantsuse-Wene merekonwentsion olla juba alla kirjutatud. Midagi waemusfi Saksamaa wastu Wene ja Prantsusmaa wahel ei ole plaanisfetud, kinnitab Prantsuse ajakirjandus.

Walimisewõitluse algus Türgimaal.

Noortürklaste kututajate programmi üts punkt oli: peaasjalikult noortürklastest koosseisew parlament laiali saata ja uued walimised ilma mingi rõhumisfeta ette wõtta. Esimene osa selleft punktist on õõde saadetud, parlament laiali saadetud; kudas aga teisf osa täidetakse, see on alles teadmata. Walimise eeltõõd algawad juba ja 1. nowembrilts peawad uueste walitud saadikud Konstantinopolis olema. Suurwestri poolt on kohaliikudele ametnikõõdele ette kirjutatud, et nad waljiate peale mingifugusfi rõhumisfi ei awaldaks. Ametnikud, ks kudagi selles küüdlaseb leitakse olewat, ähwardatakse kõe ametist lahti laota ehk kogumi karistuse alla anda. See fuurwestri eeskiri on noortürklastele fulgusfi andnud walimisteest tõige õõga osa wõtta; nad loodawad walimistel palju partei liitmetest wõidule aidata.

Sõõeldused Panama kanali pärast.

Amerika Ühisriikide senat arutas neil päewil Panama kanali seadusprojektti. Waremine oli nõnda kõõku lepitud, et kõõtide riikide laewadele kanalist läbikäimisel ühesugused õigused antakse. Nüüd oli aga Ühisriikide walitsus Panama seadusprojektisõõe puntti ajatanud, mille järele „Ühisriikide rannaõõdulaewad ilma maksuta kanalist läbi wõimad käia. Senat wõttis selle punkti wastu. Inglismaal hakati selle wastu wäga waljuste protesteerima.

Just nagu Inglismaa äritamiseks tahetakse senatis weel seadusprojektti parandus wastu wõtta, mille järele ta Ühisriikide kaugeõõdulaewad kanalitäläbi õõtmisel igafugusest maksust wabastatakse, kui omanikud neid laewa sõja puhul walitsusele tarwitada annawad. Et see inglasf wäga pahandab, on iseenesest mõõsta. Kuulutatakse juba ette fuurt kaubanduslisf õõda Inglise ja Ühisriikide wahel.

Soomemaalt.

Rais-jaamaülemad.

Soome naisterahwad tungiwad üüdilt mitmefugustes tõõharudes edasi, mis alles hiljuti täielikult meesterahwaste käes olimad. Nõnda on „Nya Pressen" teatel Nummela jaamas Elsa Danielssonile, ks jaamaülema-eksami ära andnud, raudteewalitsuse poolt luba antud rongisõõ ära saata ja wastu wõtta. Siiamaani naisterahwastel seda luba ei olnud.

44 hulgusf linni wõetud.

Mõõdalõinud nädala jookful wõttis Helsingi politsei 44 inimest linni, ks linna ümbrusfes ilma tõõta hulkusfmad ja kellel kindlat elukorterit ei olnud. Sarnase jahi hulguste peale wõttis Helsingi politsei sellepärast ette, et just nende iisfkute poolt linnas kõige rohkem wargusfi toime on pandud. Tõõste eeskujulit tegu Helsingi politsei poolt.

Teated kaugemalt riigist.

Kiratsew ülikool.

Noworossiiski ülikooli on senini ainult 48 wastuwõõtmise palwekirja siisse antud. Wiimasel ajal on ülikõõlaste arw umbes 2000 wõrra wähenemud. Praegu on 1000 waba kohta. Ülikooli juhtkorra peale awaldad niisugune asjaolu wäga halba mõju. Ei jõuta enam teenijatelegi palka maksta.

Ajakirjanduse seisukord.

Käesolew aasta on ka Wenemaa õõnetu ajakirjanduse elus kõigipidi tähelepanemise wäärt.

„Selle juletus wiiks liig pikale ja mul on suur rutt. Kuid te leiate ta lähemal ajal „Tallinna Teatajasfi", sest et just praegu selle üle kirjutan ja samuti ka selle wea üle, mis te oma wiimajaes laujes tegite."

„Mõisugune wiga?"

„Te ütlesite „kirjutata".

„Ja kudas peaks siis olema?"

„Lugege sealtsamasfi „Tallinna Teatajasfi"? Ta iudad ja selle peale lahtusime.

11. Ärgem kirjutagem „ärkanud, tõmbanud, kordanud, tõukanud, salganud, põlganud, wihanud, rändanud jne., waid ärganud, tõmmanud, korranud, tõuganud, salanud, põlanud, wibkanud, rännanud jne. — Mõts? Küsite teie; kõik õõnelemad nõnda ja just neid wormisfid, mille eest teie hoiatate. — See ei tähenda midagi: teie „kõik" õõnelemad mõnes maakonnas ta „kerdas, paikas, lappis, waldas", tuna kirjakeeles „korras, palgas, kapis, wallas" reegelikit on. Samuti on kirjakeeles ta „ärganud, tõmmanud, salanud" reegliis tehtud, olgugi et rahwas mõnel pool weel „ärkanud, tõmbanud, salganub" õõneleb, olgugi et nii ta wanemas kirjukeeles on, olgugi et mõned kirjanikudki, nii näit. Ernst Peterson, neid tarwitawad. Wiimane kirjutab sõõtindlaik: hakkanud, märkanud, ostanub, karganub, salganud, waatanud jne., tuna: hakanub, märganub, osanud, karanub, salanub, waadanub peaks olema. Nõrgaastmeliste wormide wastu ei maksa siin enam wõidelda, need on kord kirjakeeles läbi läinud ja sellega reeglitis saanud, mille kohta muud üle ei jää kui selle alla alandada.

Meie wõime seda rahuliku südametunnistusega, sest wormid: „ärganub, tõmmanub, hakanub, salanub" on tõepoolest seda wäärt, et neile eesõigus antakse. Nad on ajaloolisfelt õigemad, nad realisertiwad endis paremine seda seadust mis on meie keeles nii omapärane ja iseloomulit, nimelt see: kui teine sõõ wanast linnine oli (j. o. umbhealikuga lõppeb), siis on tüwi nõrgenenub. Wanast oligi kõne all olewais sõnus teine sõõ linnine: ärgan-nub, tõmman-nub, wihan-nub (weel waremine: ärgatnud, tõmmatnub). Nii on praegu weel Soome keles, mis üleüldse wana wormisfõõ paremine alal hoiab: temmannut, wihannut. Eesti keeles on aga see lahekordne n lähenemud, selle läbi tingitud nõõt aga on jäänud.

Kuid, küsite te, kui nõrgad wormid „tõmmanud, ärganub, wihanud" ajaloolisfelt õigemad on, kui teatud fonetikaseaduse mõjul just niisugused pidid tekkima, mis õõneleb siis rahwas siiski mõnes paigas „tõmbanub, ärkanud, wihkanub"? See on tõõtsa aru saadaw. Wormid „tõmbanub, ärkanub", on ühtsfalt olewiku wormide eestkujul moodustatud, mis algusfi saadik tugewal astmel olimat: tõmban, ärkan. Seda analogia (eeskuju) mõju juhtub keele elus õõgedaste.

Keiskõna (partitsipium) „tõmmanud, ärganud" ei ole aimus, mis seda liiki sõnust nõrgal astmel peab olema; ta infinitiiw kuulub sõõa: ärgata, tõmmata, korrata, tõugata, salata, põlata, wihata. Kui neid wormisfõõ waatleme, siis märkame, et sõõ analogia (eeskuju) mõhem on mõju awaldanud, just hulk neist infinitiiwideef on sel kajul üleüldisel; wõga harwa, tuis räägitakse „tõmbada, ärkada, tõukada". Mõnedes sõnades selle wastu on analogiline worm maad wõtnud: salgada, wihtada, põlgada.

Peale infinitiiwi ja partitsipiumi on weel kolmas worm olemas, kus tugew ja nõrk aste wõitlewad. See on käõõkõõne (paljuses). Eeltaste „ärkage" ja „ärgate", „tõmbage" ja „tõmmate". Ka siin waja nõrga-astmelisfele „tõmmate, ärgate" eesõigus anta. Järelikult ta: korrate, tõugate, salate, põlate, wihate, mitte: korduge, tõukage, salgage, põlgage, wihtage, ehk tõõ mitmel pool nii räägitakse, sest sõõgi on analogia mõju tegew olnud. Iseenesest mõõsta, et kui „tõmmate", siis ta „tõmmatem ja tõmmatu" (mitte „tõmbagem, tõmbagu). Ainujues selle wastu on aga ikka „tõmba, ärka, korda, salga, põlga".

Infinitiiw (tõmmata) ja käõõkõõne paljuses (tõmmake) on samal põõjusel nõrgal astmel, j. o. sellepärast, et nende teine sõõ (-ma-) wanast linnine oli. Need wormid tõõlaswad siis olematawaste kuõõ nii: tõõmad-ta wõi tõõmatta, tõõmatte, teine sõõ (-mad- ehk -mat-) linnine oli.

Küsimus kerkib, miisugused kõik need sõnad on, mida nõõdawisfi konjugeeritakse. Kas on neid palju? Kas on neid wähe? Kas neid enam ei olegi kui siin antud seitse? Ei, neid on tauget enam, juigeste üle poari saja; Jõgewer omas grammatikas loetleb neid terwega kuus lehekülge. (Eesti keele õõpetus lgt. 148—153).

„Kuid nii suurt arwu on wõimata meeles pidada."

Ei tarwitsegi, waid peab oõõma neid ära tunda. Ja see tundemärk on see, et nende olewiku worm on tugewas astmes (j. o. kolmandas pitkusejärgus): tõõmban, ärkan, salgan, põlgan, tõukan, wihkan; tuna mitte sest liigist olewaid sõnadel nõrk aste (teine pitkusejärt) on: tõnnin, tunnen, lõpen, õpin, tuubin, annan, wõian, wahin. Selle tundemärgi järele jagunewad kõik (olewikus) kahesõõdilisfed tegusõnad kahte peatlassi, mis üksteisega mitmete wormide poolesi ottes wastkupidises wahekorras on: need, mis ühel liigil nõrgas astmes, on teisel tugewas ja ümberpõõrdult. Et see paremine silma paistaks, wõtame näitustena kummassfki liigist sõnad, mil õõeiugusel umbhealikud on esimese ja teise sõõdi healikute wahel, nimelt -el- (nõrk -eg-): märgin ja ärkan. Ja siin näeme kohe, et olewikus märgin nõrgas astmes on, aga ärkan tugewas. Samuti ta infinitiwis: märkida, aga ärgata, keõõdnas: märkinud, aga ärganud; käõõtõnes: märkige, aga ärgake. (On küll ta wormisfõõ, mille pooled mõlemad sõõnaligid samas astmes on: märtama ja ärkama).

Liigist „märgin" on, et ei mõned näitusfed anda: tõnnin, tunnen, annan, lõpen, õpin, tuubin, wõian, wahin, tahan jne. (kõik olewikus nõrgas astmes). Liigist „ärkan" olgu peale ülemal arutatud seitsme weel antud: kargan, lõikan, palkan, tõhlan, hüppan, arwan, puuspan jne. (kõik tugewas astmes ja kolmandas pitkusejärgus). Samuti on kõigil neil mõlema liigi sõnadel kolmes nimetatud wormisfõõ astmed wastkupidises: infinitiiw: kõõdida, tunda, lõpeda, wahtida (tugewad), aga: karata, lõigata, palgata, tõhlata, hüppata (nõrgad), keõõsõõna: tõõnindi, tundnud, lõpenud, wahtinud (tugewad), aga: karanud, lõiganud, palganud, hüpanud (nõrgad); käõõkõõne: kõõnige, tunde, lõppege (tugewad); aga: karake, lõigate (nõrgad).

Ajal oleks nõõda õige lihtne ja selge, kui olewiku järele igatord wõiks ära tunda. Kahjuts aga ei ole igakord nii. Ja see teeb näõõtuse keõõulisemaks. On nimelt „tõõdida"-liigist teatud hulk sõõna, mille olewik mitte nõrgas astmes ei ole, waid tugewas (analogia mõjul), mistõõtõõ nad olewiku järele otsustades „tõõban"-tüüpuse taotiyed on: juhtun, juhtun, waibun, wiibin, meelbin, liitun jne. (peaks õigusf poolest olema: jahun, juhun, waiwun, wiiwin, meelin liidun). Kuid need tunned teiste seaft kergeste ära, sest et neist nimetatud kolm wormi (infinitiiw, partitsipium ja paljuse õõõõ

riline. Mitte üksti aasta enne seda pole nõnda juurt ajatirjandufe trahwimist ega tagakiusamist näinud. Ajalehtede teatamise järele on eßimeie 7 tuu jookful ühtelotku ajatirjandusele 193 trahwi 61.850 rubla suurused peale pandud.

Üksikute kuude järele on trahwide arwustik järgmine:

Jaanuar	36	trahwi	— 11.700 r.
Weebruar	17	„	— 7500 „
Märts	20	„	— 6350 „
Aprill	37	„	— 8300 „
Mai	25	„	— 5700 „
Juuni	36	„	— 11.350 „
Juuli	27	„	— 9950 „

Ainuküti tähtsamat sündmust pole juhtunud, mille pärast ajatirjandust mitte trahwitud poleks. Trahwiti isäärainis palju Hermogeni, Jitedori, Rasputini, kuberner Muratowi, Leena sündmuste ja isegi Meßthersti kirjatüktide awaldamise pärast. „Permski Krai" on selle eest trahwi saanud, et ta ükstord Urali tööstuse kohta sõnumid töi ja teinekord konjaktuulutuse tekstist wäljapaoks mahutas.

Kõige rohkem on trahwitud:

„Kiewskaja Mõsl"	8	korda	— 2400 rbl.
„Prawda"	5	„	— 2300 „
„Ljubl. Kurjer"	4	„	— 1400 „
„Retsh"	5	„	— 2250 „
„Sowr. Slowo"	4	„	— 1750 „
„Rustoje Slowo"	4	„	— 1600 „

Matsujõuetuse pärast jäiwad neli ajalehte seisma. Wäga paljude ajalehtede toimetajad on wangis istunud.

Juhtumine Saratowi wangikojas.

Saratowi punnitööliste wangikojas tuli järgmine juhtumine ette. Sunnitööliseß walaßiwad theemaßinatäie wett ülewaataja peale. Süüdlastele anti ihunuhtluß.

Weel papõride mäßuß.

Tatchkendi rõjakohus kuulab praegu tunnistajaid üle. Kohtus on mõndagi huwitawat asja ilmßiks tulnud. Tunnistajate ütlemißeß selgus, et kapten SShiltsow mäßajatega rõdides kord nende foldatitega kotku oli puutunud, kes mäßuß oja ei wõtnud, kuid ta ei teadnud, kellega temal tegemiß oli. SShiltsowi käßu all olewad foldatid laußiwad; nende wastas olißad aga arwaßiwad SShiltsowi ja tema foldatid mäßajad olewat ja nägiwad laulus mäßußlit prowokatßioni. Seißukord oleß wäga tõßteks muutuda wõinud, kui mitte ekßtußeß kohe aru ei oleß saabud. Etapßi ütleßiwad tunnistajad, et mäßu algul eßimeßes bataljonis ainult 6 ohwitßeri oli, seßt et teißed kõikideß mäßu tundemärkideß hoolimata laiali oliwad laßtud.

Kõitide tunnistajate ütlemißt pannakße hoolega tähele. Isäärainis huwitaw on kapten SShiltsowi tunnistus. SShiltsow tõendab, et tingimißeß mäßu algamiße ajal felleß kõikipidi kohaßed olnud.

Ñsia uurimine kestab edaßt.

Leena sündmuseß.

Ehk senator Manuhini rewideerimine tüll kõitide lootuste täidemineküt eneiga laaßa ei toonud, andis ta ßiißki kaunis suure hulga mitmesugußt materjali, mille waral terwet seißukorda wäga hästi eneßele ette kujutada wõib. See materjal on täielikult alles korraldamata. Lõpulikult koltu ßeatud on ainult ße jäädißtuße materjal, mis Trezhtßhenkowi wastutuße wõtmißeks põhjuß andis. Isäärainis suurt huwitußt pakub 4. apr. sündmuße lugu. Toome „Retßh" järele lühendatult kõit, mis ßeni ajani senatori rewideerimiße tõttu on selginud.

Streigi algus.

29. weebruaril 1912. aastal jätßiwad Leena ühißuße pärait olewa Andrejewßki kaewanduße tößliißeß tööd seißma. Streik wenis pikale ja laganeß aegamõõda ka teißteß lähedalolewateß kaewandußteß laßti ja 14. märtßil peaßeß streik juba kõigis kaewantußteß lahti. Streikijate arw oli ßiis umbeß 5000. Kohe algaßiwad tößliße ja kaewanduße administratßioni wahel läbirääkimißed, mida politßei lubaga tößliße saadikute kaudu peeti. Tößliißeß oliwad kooßoleku ennemalt ära pidanud ja nende ate nõud kandßiwad läbirääkimißtel kõit kooßoleku tehtud otßußeß ette. Need läbirääkimißed jäiwad aga ilma tagajärjeta, seßt et Leena administratßion hulka tößliße nõudmißi täita ei tahtnud. Ka ei juutnud läbirääkimißed tößliße ja administratßioni wahelißt kokkupuutumißt hoopis ära lõpetada, seßt et tößliißed administratßioni teenißtußeßt fugußi lahtuda ei wõinud, seßt et neil wäljaßõitmißeks igajugune wõimaluß puudus. Leena ühißuß katßuß töößuguße abinõudega töößißt tagaßt tööle fundida. Ta ähwardas kõigile lõpuarwed kätte anda ja toidunaineid mitte muidu muretßeda, kui puhta raha eest. Need päädmißed ei läinud aga täide, seßt et Irkutßki kuberner kaewanduße administratßioni wägißе fundis töößtßeß toidunaineid aitadeßt wälja andma. Siis ßaßtaß ühißuß töößißt teißel teel pigißtama. Ta pani mõneie üßßikule töößißeß leping murdmißе asjuß nõudmißeß ette. Neid tahjutaju nõudmißi oli ühteßotku 1199. Rahukohus waataß 15. ja 16. märtßil 32 nißugußt nõudmißeßja läbi. Kohtu otßuße järele pidiwad kõit kaebalußeß töößißeß ajawiitmata wälja saadetama. Need otßußi ei ßaadud aga täide ßaata, seßt et korduß Galßin töößißte kajarmutußße ülmudeß kaebalußeß ßeaßt ei leidaud, seßt et need õigel ajal peitu pugeßiwad. Nißuguße abinõude tarwitußelewõtmine kutßuß töößißte ßeaß elawa tõßrimißе wälja. Kuß töößißß kogus Radeßhdinßti kaewanduße juures olewa Rahwamaja juurde kotku. Suure waewaga läßß korduß Galßini korda äritatud töößißi niikauge wiia, et nad wabatahtßikult laiali läßßiwad. 24. märtßil tuli inßener Tultßhinßti, kelleß töößißeß ßeßrenis lugu pidaßiwad, Peterburißß tagaßt. Ka temal ei läinud korda asja ßoonde ajada, seßt et töößißeß oma nõudmißteß ei taganenud. Ülekuulamißе juures tunnistaßiwad kõik kohalikud politßeiwõimud ja ka tähtßamad adminißtratßioni eßßtajad, et streigi läßß rahulik olnud. Wäikeßeß korratuß olla tüll ette tulnud, kuid töößißeß need juhtumißeß olnud nõnda haruldaßeß, et nende peale keegi mingißugußt tähelepanemißt ei pööranud. Seltßkondlißе rahu rißkumißeni ei olla aßt millalgi läinud.

Trezhtßhenkow.

Sellest hoolimata, et seißukord alati rahulik oli, juurendati täepärait olewa põhjawäe ja politßeiarwu ja määrati Irkutßki kubermangu ühendarmwalitßuße rittmeißter Trezhtßthenkow ßinna politßeiülemaß ja anti Witimi ja Olekma kordnikuß tema käßu alla. 30. märtßil pani rittmeißter Trezhtßhenkow kaewandußteßße järgmißе kuulutuße üleß:

„Sellega teatan töößißeß kaewanduße piirkonna elanikkideß ja töößißteß, et igajugußeß korratußeß ja wägiwallateß minu poolt tõßßteß on keelatud ja et mina iga wõßßematki korrarikkumißе kaßßat tähele panneß põhjawäe abi tarwitadeß täieliku korra jälle jalale teßn. Tõßendan ta, et „kõdanißte wõimuße põhjawäelißе abitarwitamißе teaduße" 30 § järele põhjawäqi kolmekõdße pußuna- ehß trummiga hoiatuße peale ja tarwitußel korral ta ilma ßelletaqi põhjariißtad tarwitußeßße wõtab. Peale selle nõußdaßie nõußtußeßaduße 123 § järele kõiß neid punnitõõga. teß ßeadußewastaßißelt kokkukogumißeß õßa wõttes politßeiwõimudele waßtu hakkawad."

3. aprilli hommikul läi urjadnik Kabßukowa kuulda, et töößißeß Aleßßandrowßki kaewanduße töößißeß, teß weel õhtul inßener Tultßhinßkiga kokkußaamißt nõußnud oliwad, politßeimaja juurde kotku on kogunud. Kui rittmeißter Trezhtßhenkowile ßelleßt teataßi, läßß ta ühes Kabßukowiga kaewandußeßße, ja ßißendaß politßeimaja juurde kogunud töößißteßßa nähes: „Mißtarwiß teie ßiia tollu kogußite? Minge laiali." Siis tungiß ta Kabßukowiga ßelleßß põhjaß ßelta ja nõudß wõßte et töößißeß laiali läheßßiwad. Talle waßtaß naeru ja vilßßinadega. Selßamal päewal läiß inßener Tultßhinßßi Trezhtßhenkowi juureß. Trezhtßhenkow ütleß kindla ßõnaga, et tema Tultßhinßßi üßßinda töößißeßa aßja ßeletama minna ei laße ja et ta teda ühes põhjawäega saatma tuleß. Kui Tultßhinßßi ja Trezhtßhenkow raudteejaamaß jõudßiwad, ßeadßiwad nad ßoldatid umbeß 100 jõßßa töößißte kaßarmußß eßmaße teie reißma ja anßßiwad neile läßu püßßißß ära laadida. Trezhtßhenkow läiß kõik kaßarmud läbi ja nõudß kokkukogumuß töößißteßt, et nad laiali läheßßiwad. Tultßhinßßi tunnistaß pärait ßelleßtulamißel, et tema töößißte juureß mingißugußt õhwardawat meeleolu tähele ei pannud.

Töößißte wangiwõtmine.

Où waßtu 4. aprilli pandi põhjawäe juureßolekul Andrejewßßi ja Waßßiljewßßi kaewandußteß ja Radeßhdinßßi kaewanduße töößßaß wangiwõtmißi toime. Kinni wõeti neid, keda nõußtußeßaduße 125 § põhjal jüüdißtati, ja keß ßtreigi ajal töößißte ßeaß juhtiwat oja etendaßiwad. Nende ßeaß oli ka mitu töößißte ßaadikut, keß ennemalt läbirääkimißeßt ißßtikult oßa oliwad wõtnud.

Rahutußte tekkimine.

Juba 4. aprilli hommikul oli Feodoßßewßßi, Riißni, Prokopjewßß ja Andrejewßßi kaewanduße töößißte keßkel ärewußt märgata. Põhjußeß oli töößißte wangiwõtmine ja ka mõned muud küßimußeß, nagu lõpuarwe ja wäljawõtmine ehß teenitud raha kätteßaamine ja toidunaineße wäljaßanduße rohtendamine. Kella 8 ajal hommikul kogußiwad 2000 Feodoßßewßßi kaewanduße töößißt administratßioni kontori ette ja nõußßiwad, et wangiwõetud ßeißßmeßed wabaßß laßtaß, kõigile lõpuarwed kätte antaß ja et kaewanduße ojakonnaß nr. 46 tõßßa ära läßßetataß. Nagu imßenerTippanja Feodoßßewßßi kaewanduße walitßeja Samohwalow ülekuulamißel tunnißtaßiwad, oli ojakond nr. 46 tullaßaagi pooleßt tõige rittam, ja et administratßion ßtreigi läßß ßaadud kaßju wähendamiße otßtarbel ßinna uueß töößißeß oli laubelnud, keß 4. aprilli hommikul töößßegema hakkaßßiwad. Urjadnik Tißßnow andß telefoni kaudu rittmeißter Trezhtßhenkowile teada, et kontori juurde kahetuhandeline töößißteßakt kotku kogußß. Wiimane andß ßelleßt prokurõri abiliißele Preobraßhenßkile teada ja nõudß ta kapten SSantßarentokt, et põhjawäqi ruttu kohale ßaadetaß. Wiimaß ruttaß ta ißß ka ßinna. Kui kokkukogunud töößißeß Trezhtßhenkot ja põhjawäge nägiwad, hüüti ßalga ßeaßt: „Waadaße, ßeaßt tulewadßi need, keß meilt ta ßelle wiimaße ära läßßwad ja kelle pärait meie istuma peame. Eßß nad olgu ßiis nii lahßed ja laßßu meid maha, aga meie nõuame ißßagi ßeda, mis meie pärait on." Ratukene aega ßeißataß Trezhtßhenkow töößißteßalga juureß, et ennaßt üleäßßdaß ßeißukorraga tutwußßtada, ja põhjß ßiis põhjawäega ühes raudteeliini juurde. Siin ßeati põhjawäqi raudßee tammi tõßwale, umbeß tuhat ßamma töößißteßt eemale, ritta ßeißma. Wärßti ülmußßwad kõik protokõri abiliine Preobraßhenßßi ja rahutußßt Hitun kohale. Kõik need ißßtud ühes põhjawäega ßeißßiwad umbeß 4 tuußi paigal. Selle aja jooßßul andß rittmeißter Trezhtßhenkow alamohwißßerile Filindhile käju wahßialga pärait olewaß põhjaristu ja padruniß wälja tuua, mißßugune käßß ka täßßmißß leidß. Siis kutßuß ta weel kapten Lepßni ühes põhjawäega Podaibößß kohale, keß wangiwõetud töößißeß ßinna toimetaß ja alleß ßeal wiibß. Kõige ßelle aja jooßßul testiß töößißte kooßoleß kontori juureß edaßß. Urjadnik Tißßnow, keß kogu ßelle aja jooßßul tõrra järele walßaß, awaßßaß arwamißt, et töößißeß kontori ära lõßkuda wõiwad ja ütleß ta Trezhtßhenkowile, et põhjariißtade tarwitußelewõtmiße puhul teenißate korterid taunißß suur pähaßßt ähwardab. Trezhtßhenkow andß ßißmapilt läßu, et kõit teenißad oma läßß olewad ruumid tühjaß teeßßwad. Urjadnik Tißßnow andß ßelle läßu teenißatele edaßß. Wärßti pärait ßeda nõußßßwad töößißeß, et kaewanduße waßßißeja Samohwalow töößißte jutule tuleß. Tungß nõudmiße leidß täßßmißß. Sutuajamiße pealtkuulajad tõendawad, et Samohwalow töößißte tüßßmißße peale, kelle käßß ßaadßßß wangi on wõetud, waßtanud olla, et ßee inßßener Tultßhinßßi käßu peale ßündßß. Töößißeß ei tahtnud ßeda hästi ußkuda ja hakkaßßiwad nõußßma, et Tultßhinßßi ißß neile õige ßeletuße annaß. Inßßener Tultßhinßßi ßßißß kohale. Kõige pealt läßß ta rittmeißter Trezhtßhenkowi juurde ja palußß, et ßoldatid ära wißßßß. Soldatid wißßß tema palwe peale ära Rahwamajaße ja rittmeißter Trezhtßhenkow, prokurõri abiliine Preobraßhenßßi ja rahutußßßß

Südamlikku tänu

avaldame kõigile, kes

Jüri Seljamaa

matusele oja wõtsimad, hõõranis tema saatusõõtele. 6691

Mitau, 5. aug. 1912. Leinajad omafsed.

Wäljamüütuse alas (Waksali juures) „Estonia" seltsi poolt rühapäewal, 12. augustil 1912. a.

Suur rahwapidu õhes suurepärastse lastepiduga.

Piha algus kell 1 lõuna kolme suurtüükipanuga. Kell 1/2 laste rongitükk läppuhega muusika saatel. Kell 3/4 2 lastemängud. Kella 2—4 finematografiline etendus lastele (rotundes), millest ka wanad wõimad osa wõtta. Kell 4 lastepidu läpp.

Nahwapidu eeskaua (kell 4).

1) „Estonia" meeste-solo-kwarteti poolt kantatsse ette „Titanici" peal laulbud wiimane laul.
2) Ülulegemine, neiu Timm.
3) Bass-solo, hra Hanson.
4) Kornet-solo „."
5) Hra Gällitz solo.
6) „Estonia" naisteskwartet.
7) Madrude turnimine kõikuwa mästi peal, hra Romeros.
8) Hra Blaubrilu solo.
9) Neiu Tenk ja hra Michelsoni tants.
10) Hra Ewesboni solo-ettekanded.
11) Neiu Weltmanni etteosse.
12) Hra Teriläärwe naisja-ettekanded.
13) „Estonia" meeste-solo-kwarteti naisjalaulud.
14) Trapetsia peal turnimine ja õhus tendamine, hra Romeros.
15) Wäljamaa naisõõnstnikiu vreili Etienne Melange akt.
16) Hra Meermanni humoristilised ettekanded.
17) Kuulsad Põhja-Amerika Ergentric-parodistid Little Wood and May, para-kerwad kõige tähtsamad kunstnikka spordiliimast, muude seas läuw 'Prantsuse maadlemine, Lurich II ja Gilson III.
18) Kõige kuulsam kõhurätiga ilmas, hra Hans Fied er, oma uue näitesõõtkonnaga.
19) Nätt. „Loomulik arctimine". Nali 1 waat. A. Laufs.
20) Kella 6—9 kinema'ografi-etendused (rotundes).
21) Kell 9 suurepärastine tulewärk.
22) Tants rotundes kella 10—1.

Lähemat müüritelhedelt. 5608

„Estonia" seltsi wiimane

suur suwepidu

on 12. augustil. s. a. näituseplatsil.

Osa wõtawad kõik Eesti teatri tegelased ja mitmed wäljamaa kunstnikud.

Pilemalt edaspidi. 4615

Tsirkuse wiimased päewad.

Rudolfo Truzzi Moskwa tsirkus.

Kestnädalal 8. augustil 1912. aastal.

Punase weiderdaja, hüppaja

Aleksandro Nino tulu-õhtu.

Paljude uute ja ennenägemata etteastetega.

Teises jaoskonnas esimest korda suur tumm-mäng:

Laste röötwel. Terwe näiteseltskonna ettekandel.

Kuulutus: Homme, neljapäewal 9. augustil suur etendus „Tomi Onnike." Teadustus: Pühapäewal 12. augustil eksrtuse lahtumise-õhtu.

Tallinna Eesti Käsitööliste Awitamiseselts.

Kestnädalal 8. aug. kell 8 õhtul „Estonia" saalis.

Peakoosoleku järg,

s 18. juulil pooleli läi. 4652

Tartus awatawa uue 7-kl. kommerts ja 4-kl. kaubandusekooli

(kroonu-õigustega)

wastuwõtmise-eksamid on 16., 17., ja 18. augustil.

Õpetus algab 20. aug. s. a. uue kommertskooli majas, Toletki uul.

Raamatupidamise- ja uute keelte kursused algawad 1. septembril. 4646

Koolidõpetajate ühtsuse eestseisus.

Selle tõttu, et meie õhe suurema Jogisi tõlewabrika ejtuse oma peale oleme wõtnud, müüme meie

Manila-kõll

8 rbl. 10 kop. ja 7 rbl. 10 kop. pund.

Grönholm ja Ko. Sadama uul.

Wiljandi Eesti Põllumeeste-seltsi põllutöö-, käsitöö- ja tööstuse

näitus

peetakse 8., 9. ja 10. sept. 1912 a. ära.

Ruhindadeks on huik tuld, hõbe ja bronge auraha, lõtuseltsirja, põllutöörühmärkisja ja julgeuda waatlusse aistuste kul ta eraksetsise ja tõtute poolt.

Aleksandrisi wõetakse kuni 1. sept. s. a. wastu.

Lõtuse mõõrused ja õleksandriselehed saadetakse tõma hinnata fooviljakõe tõtte.

Pr. E. Lenderi naisgümnasium.

Wastuwõtmise- ja õreleksamid algawad 13. aug., kell 10. hommikul.

Palwekirjad (rõstimise-tõsuse- ja rõugepanemisetunnistusega) saawad iga esmaspäewal, teisnädalal ja reedel kella 11 — 2 kooli ruumides, Suure Karja uul. 13, wastu wõetud.

Ettewalmistamise-klassi, esimesesse jaoskonda ei ole eeltead misi tarwis.

4511 Koolijuhatajanna E. Lender.

Kontsertaias Kadrintalis.

Neljap. 8. aug. t. 8 — 12 p. t.

muusika,

tapellmeister hr. Ad. Kruppi juhatusel. Sissesõõmine 15 kop., lapsed prii. Ainult hea limana on muusika.

„Estonia" seltsi eestseisus palub kõiki endisid teatrikoori lauljaid

9. õhp. kella 9. õ. seltsimajaste tulla.

Ka uusi kõorilliseid wõetakse sel õhtul wastu. 4617

Tallinna Eesti Põllumeeste-seltsi

peakoosolek

on pühapäewal 12 augustil 1912 a. „Loomuses"

Algatus kell 12 päew. 4.

Päewakord: 1. Uute liismete wastuwõtmine ja liikmemaksu õiendamine. 2. Minewatordse peakoosoleku protokolli kinnitamine. 3. Instruktori A. Saare tõne: „Maapärandusõõtõd." 4. Tõna une näitus. 5. Mõm tuguõed jõõtõõne õõud. Teadaandmine. Seltsiliikmetel on 1912. aasta liikmekaardi (kwitungi) ettenäitamisel õõgil neljal näitusepäewal prii läbilask. Wõõjapõõmõõise korral antakse kuni 2 rubla eest pl. hinnata. Da utatse kõiki neid liikmeid, kellel selle aasta liikmemaksu on maksmata, seda ara ajte ära õõendada. Liikmemaksu wõtawad wastu: laõsarõõjaja F. Wachtmeister (Suurel Tartu maantee nr. 1) ja õõhajaja M. Ausom (Uuentaki uul. nr. 13). Liikmemaks: meeste-rahwõõstel 1 rbl., naisterahwastel 50 kop. Sõõõstumismaksu ei ole. Eestseisus. 4618

Õpetus

minu poeg- ja tüttarlastekooli algab 13. augustil. Koolidõõte õõstõõrjutamine on 8, 9 ja 10 augustil kell 10 — 1 peale lõunat koolimajas Kalamõõ platsil nr. 33 trepist üles ja igal ajal Liivamäe uul. nr. 17. Koolidõpetajanna E. Kukkuk.

Tartus (Liivimaal)

—Küütri uul. nr. 3. —

Dr. Lewinowitshi hambaarstide kool

(asutatud 1909. a.). Õpilaste wastuwõtmine 1912 — 1913 kooli-aasta peale. Õpetuse algus 1. sept. s. a.

Teateid ja eeskawad saadetakse maksuta. 4178

Tagasi tulnud

ja wõtan jälle haigeid wastu kella 4 — 5 p. t. Dr. A. Haller. Harju uul. nr. 31, Hoerpeneri maja. 8645

Õiguseteadlane

toimetab asjatundikult, korralikult ja odawalt kõõtwaõju, palwekirjasid, tõõteid, kontraktidi ja muud. Kullaspea uul. nr. 7, t. 4, 3-da korra p.

J. Plukt

(Wäike Noorsõõõ